

Воронко О. С.,

к.е.н., доц. кафедри аудиту, аналізу та оподаткування, Львівська комерційна академія, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Анотація. Досліджено сучасні підходи до визначення поняття інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень та гарантування економічної безпеки. Встановлено взаємозв'язок інформаційно-аналітичного забезпечення зі станом інформаційної безпеки господарюючого суб'єкта. Доведено доцільність використання інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління. Розглянуто особливості формування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки на підприємствах. Проведено аналіз формування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки. Визначено позитивні сторони впливу інформаційно-аналітичного забезпечення на функціонування системи економічної безпеки підприємств. Узагальнено основні підходи оцінки ефективності використання інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: інформаційна безпека, економічна безпека, інформація, інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки.

Voronko O. S.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Audit, Analysis and Taxation, Lviv Academy of Commerce, Lviv

FEATURES OF FORMATION OF INFORMATION AND ANALYTICAL PROVISION IN THE SPHERE OF ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT

Abstract. The modern approaches to the definition of information and analytical provision, managerial decision taking and guaranteeing of economic security are investigated. The interrelation between the information and analytical provision and the state of information security of an entity is established. The expediency of the use of information and analytical provision in the area of management is proved. The features of formation of information and analytical provision of economic security at the enterprises are considered. The analysis of the of formation of information and analytical provision of economic security is conducted. Positive sides of information and analytical provision impact on the system of economic security are determined. The basic approaches to assessment of the effectiveness of the use of information and analytical provision of economic security of an enterprise are generalized.

Keywords: informational security, economic security, information, information provision, information and analytical provision for economic security.

Постановка проблеми. Якість управління економічною безпекою підприємства залежить від якості інформаційно-аналітичного забезпечення. Побудова ефективної системи економічної безпеки повинна проводитися на основі повного та достовірного інформаційного підґрунтя. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства повинно включати такі підсистеми: інформацію, систему показників, методи оцінки та аналіз економічної безпеки підприємства. Таким чином, постає питання щодо важливості інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління економічною безпекою, і виникає необхідність у конкретизації сутності цього поняття з позиції економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес інформаційно-аналітичного забезпечення в основному двокомпонентний і включає збір та аналіз інформації. Вірогідний та своєчасний результат може бути показником ефективності як першого, так і другого компонента.

Під час збору інформації використовуються статистичні матеріали, оглядові звіти, фінансові звіти, економічні показники, що відображають стан економіки на різних рівнях.

Проблемні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення, у тому числі і під час формування та функціонування систем економічної безпеки суб'єктів господарювання, знаходимо у роботах таких

вчених, як Кузнецова О.Б. [6], Меліхов К. В. [7], Коваль Р. А. [8], Квашук Д.М. [9], Карпенко О. В. [10], Пригунов П.Я. [11], Квасова О.П. [12], та інших. Проте аналіз їх наукових праць доводить відсутність єдиного підходу щодо визначення поняття інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, що свідчить про актуальність тематики даного дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення позитивних аспектів впливу інформаційно-аналітичного забезпечення на функціонування системи економічної безпеки підприємств.

У дослідженні необхідно виконати такі завдання: дослідити теоретичні підходи до трактування поняття інформаційного забезпечення управлінських рішень; визначити особливості формування інформаційно-аналітичного забезпечення, розглянути, яким чином пропонується здійснювати аналітичну обробку інформації, що надходить до суб'єкта господарювання; обґрунтувати необхідність, роль та значення інформаційно-аналітичного забезпечення для гарантування економічної безпеки підприємств, організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – це комплексна система, яка складається з управлінських, організаційних дій, що базується на даних оперативного, бухгалтерського, управлінського обліку, статистичної та іншої інформації, спрямованої на прийняття обґрунтованих управлінських рішень для забезпечення розвитку підприємства [5, с. 22]. Підприємства у своєму складі створюють окремі аналітичні підрозділи, що займаються збором, обробкою та інтерпретацією необхідної інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище. Проте через обмеженість ресурсів українських підприємств, особливо малих та середніх, постає проблема оцінки ефективності та доцільності функціонування таких систем.

Створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення на підприємстві супроводжується як певним збільшенням його матеріальних активів (наприклад, апаратного забезпечення), так і в першу чергу нематеріальних активів. Адже дана система, на нашу думку, є комплексом інструментів та засобів для отримання даних, аналітичних методик, організаційного підрозділу підприємства і також нематеріальних цінностей, на які поширені права власності. Цей комплекс використовується впродовж певного періоду часу та може приносити прибуток, а також впливати на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства [4; 5, с. 76]. Інформаційне забезпечення повинно охоплювати всі процеси, що здійснюються економічними суб'єктами, враховуючи особливості трансформацій в економіці, приділяти особливу увагу формуванню людського капіталу, створенню умов для розвитку інноваційної діяльності [2, с. 26]. Досліджуючи питання інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень, такі науковці, як Ульяновченко Ю. та Гнатен-

ко А., під інформаційним забезпеченням пропонують розуміти інформацію, яка необхідна для управління економічними процесами на рівні держави [2, с. 230-231]. На рівні окремих суб'єктів господарювання питання інформаційного забезпечення вивчає Савченко О. Р., розглядаючи його у контексті управління підприємством. На думку Галько Н. А., інформаційне забезпечення – це особливий процес задоволення інформаційних запитів та потреб споживачів, котрий складається з підготовки й надання інформації користувачам відповідно до їхніх об'єктивних потреб [4, с. 102].

Досліджуючи підходи до трактувань поняття інформаційного забезпечення, можна зробити висновки, що одні науковці розглядають інформаційне забезпечення як інформаційну базу, а інші – як набір складових із інформаційної бази, технічного та програмного забезпечення, інформаційні технології тощо. Таким чином, інформаційне забезпечення доцільно розглядати як систему (включає отримання, зберігання, обробку, передачу, захист та оновлення), так і як окремий елемент інших систем (забезпечення цих систем інформацією). Тому на сучасних підприємствах повинна приділятися увага побудові дієвої інформаційної системи, основною функцією якої і повинно стати інформаційне забезпечення економічної безпеки.

Інформаційна система підприємства, як правило, охоплює всі сфери його діяльності: виробничу, фінансову, виступає як сполучна ланка при виробленні стратегії бізнесу та якості управління підприємством і персоналом. У ній містяться відомості, що стосуються планів, стану матеріальних і фінансових потоків, договірної діяльності, дані фінансового й управлінського обліку. Такого роду комерційна інформація носить суто конфіденційний характер, а її втрата може виявитися критичною для роботи всього підприємства, тому організація роботи користувачів із інформацією, що міститься в системі, вимагає спеціальних заходів захисту, що забезпечують конфіденційність, цілісність і доступність даних.

Ми погоджуємося з думкою вчених, що сутність поняття інформаційного забезпечення багато у чому визначається функціями, які йому належить виконувати: інформативна функція – забезпечення поінформованості суб'єктів відповідно їх завдань, функцій, повноважень, інтересів; управлінська функція – регулювання відносин, що виникають у процесі здійснення повноважень, база для підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень, контролю за їх виконанням тощо; комунікативна функція – встановлення зв'язків взаємозалежності у здійсненні завдань і функцій, що поєднують інтереси всіх суб'єктів інформаційного процесу [7, с. 61]. Водночас Коваль Р. А. вважає, що функцій інформаційного забезпечення набагато більше. Пропонований перелік функцій є таким: інформаційне супроводження, інформаційна підтримка, інформаційне обслуговування, інформаційна допомога, інформаційний вплив, інформаційна боротьба, інформаційне консультування, інформаційна логістика [8, с. 105-106].

У понятті інформаційно-аналітичного забезпечення, крім інформаційної складової, присутній і

термін аналізу. Інформаційна аналітика охоплює тісно пов'язані між собою інформаційний аналіз та інформаційний синтез. Інформаційний аналіз є загальним процесом вивчення, опрацювання, передбачає поділ інформації на елементи, а інформаційний синтез – цілеспрямований процес її узагальнення та перетворення у суттєву інформацію.

Інформаційно-аналітичну роботу розуміють як діяльність, пов'язану зі збором і обробкою відкритої інформації, формуванням відповідних інформаційних документів та наданням їх керівництву суб'єкта господарювання. Тобто інформаційно-аналітична робота – це насамперед діяльність у середовищі відкритої інформації, причому діяльність, пов'язана зі збором інформації, її обробкою та формуванням відповідних інформаційних документів. Кінцевим етапом інформаційно-аналітичної роботи є інформування керівництва суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах господарювання інформаційно-аналітична робота повинна розглядатися як діяльність, що важко формалізується, зі збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації в інтересах інформаційного забезпечення управлінських рішень. Вона має бути визнана важливим елементом системи забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання і включати на прикладному рівні заходи і способи маркетингових досліджень, фінансового аудиту та правового забезпечення договірної діяльності, що визначають зміст інформаційно-аналітичної роботи. На нашу думку, фахівці з інформаційно-аналітичної роботи повинні володіти теоретичними основами і практичними прийомами аналізу при вирішенні завдань із використанням сучасних інформаційних технологій і програмних засобів, а також вміти використовувати функціональні можливості й способи застосування сучасних інформаційно-пошукових, інформаційно-аналітичних систем суб'єкта господарювання.

Не останнє місце в організації ефективної комплексної системи економічної безпеки займає її інформаційна підсистема, метою якої є формування достатньої сукупності матеріалів та відомостей щодо середовища функціонування установи або організації та їх якісна аналітична обробка та захист від пошкодження, деформації, втрати з метою отримання достовірних даних, необхідних для прийняття ефективних управлінських рішень. Інформаційна безпека підприємства може бути визначена як такий стан його інформаційно-аналітичного забезпечення, що здатний мінімізувати вплив зовнішніх та внутрішніх загроз на результати діяльності підприємства, нівелювати ризик втрати господарської стабільності та створити умови для їх сталого розвитку.

Як зазначає Баланда А. Л., під інформаційною складовою економічної безпеки суб'єкта господарювання у першу чергу розуміється ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки [1]. Існуючі сьогодні підходи до створення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності поділяються в основному на два типи: підхід як до

процесу створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності; підхід як до системи з формування інформаційного ресурсу діяльності суб'єкта підприємницької діяльності з метою забезпечення функціонування системи економічної безпеки.

Головна мета інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки підприємництва – це своєчасне викриття на ранній стадії заходів безпосередньої підготовки певних сил для нанесення економічних збитків підприємству та забезпечення відповідних їм дій, а також добування необхідної інформації для планування, підготовки і проведення заходів з метою недопущення можливих дій. Ми вважаємо, що інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємства – це вид інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності шляхом добування, обробки і надання керівництву необхідної інформації.

Таким чином, завдання аналітика в процесі обробки розрізнених даних та перетворення їх на достовірну інформацію зводяться до оцінки інформації (визначення ступеня її вірогідності); обробки інформації (“очищення” інформації від “шуму” (неупорядкованих, незрозумілих або зайвих відомостей); створення на основі наявної інформації прогнозу розвитку ситуації (на які дана інформація має або матиме вплив).

Зважаючи на це, пропонуємо під інформаційно-аналітичним забезпеченням економічної безпеки суб'єкта господарювання розуміти сукупність дій, направлених на пошук, збір та упорядкування інформації, що стосується загроз нормальній діяльності господарюючого суб'єкта і ризиків у його роботі та механізмів її обробки, оцінки, перевірки з метою отримання повних, об'єктивних і достовірних даних для прийняття раціональних управлінських рішень щодо напрямів ефективного забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності.

Таким чином, ядром інформаційного забезпечення має стати обліково-аналітичне, що передбачатиме формування обліково-аналітичної інформації внаслідок збору та обробки зовнішньої й внутрішньої інформації, для розроблення на її основі тактичних і стратегічних завдань у управлінні економічною безпекою підприємства. Тому на підприємстві створюється інформаційно-аналітичний відділ з метою забезпечення якісного функціонування всіх підрозділів підприємства та його взаємодії з постачальниками і споживачами на основі пошуку та поширення інформації, створення актуальних баз даних та баз знань. Основними складовими організаційної структури інформаційно-аналітичного відділу є: механізми швидкого доступу до повної, надійної, цінної, достовірної, релевантної, адекватної інформації; кваліфікований персонал; апаратне та програмне забезпечення; достатні обсяги фінансування тощо. У зв'язку з неможливістю забезпечення повної захищеності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища існує практична необхідність у створенні системи інформаційного

забезпечення управління безпечним функціонуванням підприємства. Така система повинна містити достатню кількість інформації щодо виникнення потенційних загроз та можливості їх впливу на реалізацію власних інтересів підприємства, а саме: якісні й кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність ризиків і загроз в інформаційному просторі, фінансові інтереси і стан їх реалізації, стратегічний план (стратегія) забезпечення фінансової безпеки підприємства, в тому числі з визначенням місця і ролі інформаційних систем.

При виконанні інформаційно-аналітичної роботи задля забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства необхідно вирішити наступні завдання: забезпечити своєчасне надходження надійної й всебічної інформації з питань, що цікавлять керівництво; описати сценарій дій конкурентів, які можуть зачіпати поточні інтереси підприємства; здійснювати постійний моніторинг подій у зовнішньому конкурентному середовищі й на ринку, які можуть мати значення для інтересів підприємства; забезпечити безпеку власних інформаційних ресурсів; забезпечити ефективність і виключити дублювання при зборі, аналізі та поширенні інформації. Для ефективного використання інформаційно-аналітичного забезпечення з метою організації захисту ресурсів підприємства від різного роду загроз фахівці з економічної безпеки повинні професійно володіти навиками застосування нових інформаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів, що забезпечують безпеку підприємства, знати основні принципи використання нових інформаційних технологій у роботі служб економічної та інформаційної безпеки.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, на основі досліджень теоретичних підходів до трактування поняття інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання було запропоновано під інформаційно-аналітичним забезпеченням економічної безпеки суб'єкта господарювання розуміти сукупність дій, направлених на пошук, збір та упорядкування інформації, що стосується загроз нормальній діяльності господарюючого суб'єкта і ризиків у його роботі та механізмів її обробки, оцінки, перевірки з метою отримання повних, об'єктивних і достовірних даних для прийняття раціональних управлінських рішень щодо напрямів ефективного забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні напрямів удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування систем економічної безпеки сучасних підприємств, установ, організацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланда А. Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності: стан та перспективи розвитку / А. Л. Баланда // Управління проектами та розвиток

виробництва : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2011. – № 1(37). – С. 150-155.

2. Ульяновченко Ю. Інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень у державному управлінні: нові методологічні підходи / Ю. Ульяновченко, А. Гнатенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 2. – С. 230-238.

3. Савченко О. Р. Інформаційне забезпечення системи менеджменту організації / О. Р. Савченко // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. – 2013. – Вип. 21. – С. 86-89. – (Серія "Економіка").

4. Талько Н. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління в умовах екологізації аграрного виробництва / Н. А. Талько // Наукові читання – 2014 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – Т. 3. – С. 102-105.

5. Харченко В. В. Підходи до трактувань інформаційного забезпечення / В. В. Харченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 168. Ч. 3. – С. 145-148.

6. Кузнецова О. Б. Оценка информационных рисков в обеспечении экономической безопасности предприятия / О. Б. Кузнецова // Труды ИСА РАН. – 2007. – Т. 31. – С. 77-98.

7. Меліхов К. В. Шляхи удосконалення інформаційного забезпечення органів державної влади / К. В. Меліхов // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / [ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ]. – Х. : НТУ "ХПІ", 2010. – Вип. 27 (31) : V Кримські педагогічні читання "Педагогіка вищої школи 21-го століття та формування національної гуманітарно-технічної еліти" : в 3 ч. Ч. 3. – С. 60-64.

8. Коваль Р. А. Інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади в умовах глобалізації на регіональному рівні / Р. А. Коваль // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2014. – Вип. 1. – С. 103-111. – (Серія "Державне управління").

9. Квашук Д. М. Моделювання інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки промислових підприємств в умовах посилення інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / Д. М. Квашук // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2014. – № 8.

10. Карпенко О. В. Понятійно-категоріальний апарат науки державного управління у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади / О. В. Карпенко // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць ДРІДУ. – К., 2009. – Вип. 2 (2). – С. 139-150.

11. Пригунов П. Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності в сфері економічної безпеки [Електронний ресурс] / П. Я. Пригунов, Д. М. Квашук // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2015. – № 8. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.

12. Квасова О. П. Організація інформаційно-аналітичної діяльності у забезпеченні фінансово-економічної безпеки банку / О. П. Квасова, Т. В. Куксюк // Международный научный журнал. – 2015. – Вып.

REFERENCES

1. Balanda, A. L. (2011), Informatsijno-analitychne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky sub'ektiv pidpriemnyts'koi diial'nosti: stan ta perspektyvy rozvytku, *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva* : zb. nauk. prats', Vyd-vo SNU im. V. Dalia, Luhans'k, № 1(37), s. 150-155.
2. Ul'ianchenko Yu. and Hnatenko A. (2015), Informatsijne zabezpechennia protsesu pryjniattia rishen' u derzhavnomu upravlinni: novi metodolohichni pidkhody, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vyp. 2, s. 230-238.
3. Savchenko, O. R. (2013), Informatsijne zabezpechennia systemy menedzhmentu orhanizatsii, *Naukovi zapysky [Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademii"]*, vyp. 21, s. 86-89.
4. Tal'ko, N. A. (2014), Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia v umovakh ekolohizatsii aharnoho vyrobnytstva, *Naukovi chytannia – 2014* : nauk.-teoret. zb. / ZhNAEU, Zhytomyr, T. 3, s. 102-105.
5. Kharchenko, V. V. (2011), Pidkhody do traktuvan' informatsijnoho zabezpechennia, *Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, vyp. 168. Ch. 3, s. 145-148.
6. Kuznecova, O. B. (2007), Ocenka informacionnyh riskov v obespechenii jekonomicheskoi bezopasnosti predprijatija, *Trudy ISA RAN*, T. 31, s. 77-98.
7. Melikhov, K. V. (2010), Shliakhy udoskonalennia informatsijnoho zabezpechennia orhaniv derzhavnoi vlady, *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsional'noi humanitarno-tekhnichnoi elity* : zb. nauk. prats', NTU "KhPI", Kh., vyp. 27 (31) : V Kryms'ki pedahohichni chytannia "Pedahohika vyschoi shkoly 21-ho stolittia ta formuvannia natsional'noi humanitarno-tekhnichnoi elity" : v 3 ch. Ch. 3, s. 60-64.
8. Koval', R. A. (2014), Informatsijne zabezpechennia diial'nosti orhaniv derzhavnoi vlady v umovakh hlobalizatsii na rehional'nomu rivni, *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy*, vyp. 1, s. 103-111.
9. Kvashuk, D. M. (2014), Modeliuvannia informatsijno-analitychnoho zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv v umovakh posylennia intehratsijnykh protsesiv, *Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektyvna ekonomika"*, № 8.
10. Karpenko, O. V. (2009), Poniatijno-katehorial'nyj aparat nauky derzhavnoho upravlinnia u sferi informatsijno-analitychnoho zabezpechennia diial'nosti orhaniv vykonavchoi vlady, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia* : zb. nauk. prats' DRIDU, K., vyp. 2 (2), s. 139-150.
11. Pryhunov, P. Ya. and Kvashuk, D. M. (2015), Informatsijno-analitychne zabezpechennia pidpriemnyts'koi diial'nosti v sferi ekonomichnoi bezpeky, *Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektyvna ekonomika"*, № 8, available at : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
12. Kvasova, O. P. and Kuksiuk, T. V. (2015), Orhanizatsiia informatsijno-analitychnoi diial'nosti u zabezpechenni finansovo-ekonomichnoi bezpeky banku, *Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal*, vyp. № 2, available at : <http://www.inter-nauka.com/uploads/public/14314596071682.pdf>.